

UCHWAŁA Nr/21
Rady Miejskiej
w Zwierzyńcu
z dnia 2021 r.

w sprawie ustanowienia roku 2022 rokiem Aleksandry Wachniewskiej

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2021 r., poz. 1372 z późn. zm.) oraz art.1 ust. 1 i 4 ustawy z dnia 25 października 1991 roku o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 2020 r., poz. 194 z późn. zm.) Rada Miejska w Zwierzyńcu uchwała się, co następuje:

§1

W związku z przypadającą 120 rocznicą urodzin Aleksandry Wachniewskiej ustanawia się rok 2022 na terenie gminy Zwierzyniec
ROKIEM ALEKSANDRY WACHNIEWSKIEJ.

§2

Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Zwierzyńca.

§3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

UZASADNIENIE
do Uchwały Nr XXXI/...../21
z dnia 08 listopada 2021 r.

*Aleksandra Wachniewska - Malarka Roztocza *

“Gdyby nie to, że mam tyle sentymentu do tych stron, tyle wspomnień, tyle włożonej tu pracy - wyjechałabym stąd już dawno. Nie mogę rozstać się z tutejszymi lasami i wzgórzami, nigdy nie znajdę takich pięknych jodeł i buków, nigdzie nie będą tak pięknie szumieć sosny. (...) Los mój tu związany z tą ziemią, z tymi lasami, które tak bardzo ukochałam!” - słowa te czytamy w albumie “Aleksandra Wachniewska Malarka Roztocza” autorstwa Tomasza Gajewskiego ze Zwierzyńca.

Aleksandra Wachniewska to renesansowa wszechstronna osobowość godna przyrodniczego i odrodzeniowego dziedzictwa Kanclerza i Hetmana Wielkiego Koronnego Jana Zamoyskiego. Piękno tej ziemi utrwałała w malarstwie, dokumentacji i staraniach o zachowanie jej niezwyklej walorów. Była mocno zakorzeniona w zwierzyńskich stronach, urodzona we Floriance, w 1902 r., w głębi roztoczańskich lasów, gdzie jej ojciec, Franciszek Feifer-Stankowski, był zarządcą szkółek ogrodowych i folwarku w Ordynacji Zamojskiej.

Sama Florianka, jak i przyrodnicze zainteresowania ojca (szczególnie entomologia), sprzyjały kształtowaniu się u córki wrażliwości na piękno przyrody. Znane w bliższej i dalszej rodzinie zamiłowanie do nauki, społeczna postawa i patriotyzm, w naturalny sposób przejmowała Aleksandra.

Studia artystyczne w Szkole Sztuk Pięknych w Warszawie ze specjalnością z grafiki ukończyła w latach 1923-1930. Do roku 1939 mieszkała i tworzyła w stolicy (miedzioryty, ilustracje książek, grafika użytkowa, malarstwo sztalugowe). Każdą wolną chwilę spędzała w Zwierzyńcu, gdzie rodzice osiedli w podeszłym wieku. Wiele z tych wypraw znaczyła obrazami zwierzyńskiej ziemi.

W pierwszych dniach wojny wróciła do Zwierzyńca i zaangażowała się w działalność konspiracyjną pracując przy wydawnictwach prasy podziemnej. Zaprojektowała i wykonała sztandar 9 Pułku Piechoty AK. Nie odłożyła pędzla. Powstawały tu kolejne pejzaże.

W roku 1950 uzyskała status członka nadzwyczajnego Związku Polskich Artystów Plastyków okręgu lubelskiego, w sekcji grafiki. Od 1959 r. była członkiem rzeczywistym. Projektowała cykl pocztówek “Rośliny Tatrzańskie” dla wydawnictwa “Kraj”. Na zlecenie Ligi Ochrony Przyrody wykonywała i wydawała w formie książeczek dla dzieci ilustracje przyrodnicze na temat roślin i zwierząt chronionych. Malowała Roztocze z intuicyjnym znanstwem i rozumieniem życia przyrody, z potrzeby serca, dla ocalenia odchodzących w przeszłość krajobrazów. Jej twórczość mocno była spleciona z umiłowaniem malowanej puszczy, drzew, kwiatów, przysiółków, domostw i kapliczek. Na Jej obrazach możemy odnaleźć motywy architektoniczne jak domy po urzędnikach Ordynacji Zamojskiej czy ludową architekturę roztoczańskich wsi.

Spod Jej ręki wyszły cykle rysunków tuszem przedstawiające głównie drzewa (Teki Przemyska, Teki Parku Narodowego, Teki Turkowicka). Powstawały prace poplenerowe w Ojcowie, Kraśniku czy Kazimierzu. Po wyprawie do Bułgarii powstała Teki Bułgarska.

Wystawiała obrazy z warszawską Grupą Twórczą “Zachęta”, wystawa z tą Grupą była prezentowana w Londynie, z Jej osobistym udziałem. Prace Wachniewskiej prezentowano na wielu wystawach, głównie w Lublinie i Warszawie (po II wojnie światowej odbyło się ich szesnaście).

"Moja praca twórcza łączy się ściśle z pracą w Ochronie Przyrody. Niestety życie moich leśnych modeli wiele razy było zagrożone - stąd wypływa konieczność walki o nie."

W powojennych czasach wielkich przekształceń, gdy narastało zagrożenie dla harmonijnego rozwoju okolicznych lasów, dewastacja krajobrazu i nieposzanowanie spuścizny przyrody i kultury, Aleksandra Wachniewska nieustrudzenie stawiała w jej obronie.

Już w 1946 roku, gdy została nauczycielką rysunków i kreśleń w nowo otwartym Państwowym Gimnazjum Leśnym w Zwierzyńcu, podjęła walkę o wysoki poziom i szerokie horyzonty myślenia młodzieży. Założyła koło Ligi Ochrony Przyrody, bibliotekę, do której książki ściągала z Krakowa od samego prof. Władysława Szafera. Prowadziła z uczniami dokumentację starych drzew i stanowisk roślin chronionych. Organizowała wystawy na temat ochrony przyrody. W tym celu utrzymywała kontakty z najwyższymi autorytetami nauki. Otwarcia pierwszej wystawy w Gimnazjum dokonał ówczesny rektor UMCS w Lublinie prof. Strawieński. *"Tylko w harmonii z przyrodą może żyć i rozwijać się szczęśliwy naród"* - te słowa towarzyszyły ekspozycji.

Gdy za tekst ćwiczebny do nauki kreśleń wybrała fragment z *"Pana Tadeusza"* - *"Pomniki nasze! Ileż co rok was pożera kupiecka lub rządowa, moskiewska siekiera"* - została zwolniona dyscyplinarnie z pracy.

Od tej pory życie Jej składało się z malowania i ciągłych prób ochrony tutejszych lasów, drzew i piękna krajobrazu. Korespondowała z profesorami: Szaferem (Kraków), Skuratowiczem, Czubińskim, Rafalskim, Urbańskim (Poznań), Konserwatorem Przyrody (Lublin), Ministerstwem Leśnictwa, Ministerstwem Obrony Narodowej, Państwową Radą Ochrony Przyrody, Ligą Ochrony Przyrody, Zarządem Głównym PTTK i całą plejadą młodych uczonych UMCS w Lublinie, głównie z zakładu botaniki prof. Motyki. Osobiście stawiała się na spotkania z leśnikami różnych szczebli, miejscową władzą i uczonymi. Została Społecznym Opiekunem Ochrony Przyrody i Zabytków Architektury Roztocza z ramienia ZG PTTK. Państwowa Rada Ochrony Przyrody ustanowiła Ją społecznym Delegatem Ochrony Przyrody na Zamojszczyznę. Gdyby nie pomoc i zrozumienie ze strony świata nauki, w swojej tytanicznej pracy na rzecz środowiska byłaby tu zupełnie sama!

Udało się jednak stworzyć kilka rezerwatów przyrody (*"Nart"*, *"Czerkies - Obrocz"*), powiększenie rezerwatu *"Bukowa Góra"*), a z biegiem czasu i poparciem w opracowaniach naukowych (m.in. S. Riabinin, D. Fijałkowski, K. Izdebski) doprowadzić do powołania Roztoczańskiego Parku Narodowego, o co usilnie przez lata zabiegała.

W roku 1967, kiedy pozostało już tylko wszcząć praktyczne starania o utworzenie parku narodowego na Roztoczu, prof. Szafer z całą plejadą innych uczonych, pisze do Aleksandry Wachniewskiej:

*"Z górą 30 lat przeminęło,
świat się zmienił i z nim Polska.
Jedno tylko zostało niezmienione
w sercu Roztocza:
jego piękno i niedający się opisać
urok roztockiej przyrody.
Ma on swoją opiekunkę,
która odczuwa piękno Roztocza tak,
jak nikt inny w Polsce.
Narodowi przekazuje urok drzew i lasu
urzekającą potęgą
Swojego szczerego talentu artystycznego.
Jej życzymy wiele sił i wielu jeszcze dzieł."*

Zwieńczeniem wysiłków Aleksandry Wachniewskiej w obronie roztoczańskiej przyrody było utworzenie w 1974 roku Roztoczańskiego Parku Narodowego. Niestety, był to również rok, w którym choroba przerwała etap twórczy w życiu Malarki.

Utworzenie Roztoczańskiego PN niezaprzeczalnie wpłynęło na kształt i rozwój Miasta i Gminy Zwierzyniec, przez co Aleksandra Wachniewska na trwałe zapisała się na kartach zwierzynieckiej historii. Pamięć o Niej jest żywa. Roztoczański PN przechowuje w archiwum dokumentację działań, organizuje wystawy o Artystce i Jej twórczości. W parku utworzono ścieżkę dydaktyczną Jej imienia.

Imieniem Aleksandry Wachniewskiej została nazwana także ulica - i piękna ze swej historii, i z natury zabytkowa. Stoją tu zatopione w zieleni poordynackie budynki. A przy niej dom, w którym Artystka spędziła prawie 50 lat swojego twórczego życia.

Uczczenie 120 rocznicy urodzin Aleksandry Wachniewskiej poprzez ogłoszenie roku 2022 ROKIEM ALEKSANDRY WACHNIEWSKIEJ pozwoli na poszerzenie wiedzy na temat życia, działalności oraz twórczości Artystki wśród młodzieży szkolnej, na lepszą ochronę przyrody i aktywizację nie tylko lokalnej społeczności. Wartości, jakim Malarka była wierna, nadal pozostają aktualne.